

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av skolornas arbete för
att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan vid
Luleå Praktiska gymnasium i Luleå kommun

Innehåll

Inledning	sid. 1
Bakgrundsuppgifter om Luleå Praktiska gymnasium	sid. 2
Bakgrund och syfte	sid. 2
Frågeställningar	sid. 3
Resultat	sid. 3
Metod och material	sid. 9

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolornas arbete för att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan på yrkesprogram under hösten 2014 och våren 2015. Granskningen vid Luleå Praktiska gymnasium i Luleå kommun ingår i detta projekt. Granskningen görs med utgångspunkt från ett antal elever vid den utvalda skolan, (se metod). Resultatet avser således endast de elever på skolan vars skolsituation har granskats. Det finns fler elever med frånvaroproblematik på skolan, men deras studiesituation har således inte granskats.

Luleå Praktiska gymnasium besöktes den 18-20 november 2014. Ansvariga inspektörer har varit utredarna Eva Lanteli och Annica Emmervall. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av skolornas arbete för att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan genomförs i ytterligare 30 skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Luleå Praktiska gymnasium

Luleå Praktiska gymnasium är en fristående gymnasieskola i Luleå kommun med drygt 180 elever. Skolan erbjuder ett flertal yrkesprogram: bygg- och anläggningsprogrammet, el- och energiprogrammet, fordons- och transportprogrammet, hantverksprogrammet inriktningarna frisör och florist, hotell- och

turismprogrammet, industritekniska programmet, naturbruksprogrammet och VVS- och fastighetsprogrammet.

Utbildningen leds av en rektor. Huvudman för skolan är Praktiska Sverige AB. Skolan startade sin verksamhet läsåret 2009/2010.

Bakgrund och syfte

Elever som helt lämnar utbildningssystemet är under stor risk för att hamna utanför arbetsmarknaden och att få såväl ekonomiska som psykosociala problem framöver. Även elever som genomgår gymnasieskolan utan slutbetyg är under stor risk för utanförskap, särskilt i de fall då eleverna saknar betyg i ett stort antal kurser.

Trots att i stort sett samtliga ungdomar börjar gymnasieskolan är det endast 74 procent av landets 20-åringar som har ett slutbetyg från gymnasiet¹. För de nationella programmen är det yrkesprogrammen som har lägst andel elever som når ett slutbetyg inom tre år. Totalt sett är det knappt en procent av eleverna som startade på ett nationellt program i gymnasiet hösten 2011 som sedan inte finns registrerade i gymnasieskolan år två eller tre. Det vanligaste skälet till att eleverna inte fullföljer sin skolgång är alltså inte att de helt avbryter sina studier – utan istället att de fortsätter vara formellt registrerade i skolan men utan att nå slutbetyg. Att förhållandevis få elever formellt avbryter studierna pekar på att det finns ett stort antal elever som befinner sig i riskzonen för att avbryta sin utbildning, en grupp elever som skolan bör rikta förebyggande insatser mot.

En del i arbetet med att motverka studieavbrott handlar om att främja närvaro och deltagande, exempelvis genom en god generell undervisning och en trygg skolmiljö. En annan del i arbetet riktar sig *mer specifikt* till de elever som av olika skäl påbörjat en process mot studieavbrott, där det är centralt att skolan identifierar dessa elever samt utreder och sätter in åtgärder som utgår från elevens behov. Ett tydligt uttryck för att en elev är i negativ spiral som kan leda till studieavbrott är att eleven **riskerar att inte nå målen i ett eller flera ämnen och/eller har hög frånvaro i skolan**. Det kan finnas flera orsaker till detta, bl.a. problem i den pedagogiska miljön eller i den sociala miljön. Detta kan också samverka med sådana faktorer som inte har sitt ursprung i skolmiljön t.ex. problem i hemmiljön men där skolan ändå ska stödja eleven till att fullfölja utbildningen.

¹ Avser elever i den "gamla" gymnasieskolan då den första årskursen elever i den "nya" gymnasieskolan tar examen våren 2014.

Kvalitetsgranskningens syfte är därför att granska om elever, som riskerar att inte nå kunskapskraven, får det pedagogiska stöd de behöver, för att förebygga att de avbryter sina studier och istället når en yrkesexamen.

Frågeställningar

Förebygger gymnasieskolan studieavbrott genom att möta elevernas behov av pedagogiskt stöd så att eleverna ges möjlighet att nå kunskapskraven och nå en yrkesexamen?

1. Utgör elevens behov grunden för utformande av stödåtgärder för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?
2. Motiveras eleven till att delta i och genomföra de åtgärder som formulerats för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?
3. Samverkar berörda aktörer inom skolan kring eleven så att stödet genomförs så effektivt som möjligt?

Resultat

Utifrån tidigare nämnda frågeställningar har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i hur skolan arbetar med att förebygga Studieavbrott för eleverna i urvalet och identifierat tre prioriterade utvecklingsområden. Dessa beskrivs nedan.

Utvecklingsområden

Utgör elevens behov grunden för utformande av stödåtgärder för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?

Här granskas att de stödåtgärder som formulerats är anpassade för den enskilde eleven. En förutsättning för detta är att eleven är involverad i arbete med att ta fram åtgärder. Det kan avse stödbehov i olika ämnen. Det kan också avse olika dimensioner av stöd, exempelvis anpassning av arbetsformer, stöd för att organisera sitt arbete eller stöd för att hantera sociala aspekter av utbildningen. Åtgärderna ska följas upp för att säkerställa att de har den avsedda effekten och annars korrigeras.

Kartläggning och utredning av elevernas behov

Granskningen visar att elevhälsans olika yrkeskompetenser² inte tas tillvara i tillräcklig utsträckning när det gäller att kartlägga och utreda elevers behov av särskilt stöd. Kartläggningen av elevens behov och vilka åtgärder som behöver

² I elevhälsoteamet ingår från och med denna termin specialpedagog, studie- och yrkesvägledare, kurator och skolsköterska.

vidtas blir därmed inte tillräckligt mångsidigt och tydligt belyst. Det kan gälla exempelvis behov av vägledning om fortsatta studier och yrkesliv eller olika former av socialt och personligt stöd för att skolsituationen ska fungera. Vidare framkommer att orsaken till elevers frånvaro behöver utredas ytterligare.

Eleverna i urvalet uppger att de är mycket nöjda med det stöd som skolan erbjuder. De berättar om engagerade vuxna som hjälper och stöttar, påminner och anpassar. Samtliga intervjuade elever ger uttryck för att de blir sedda och lyssnade på. Exempelvis ger de flera exempel på att de i dialog med mentorer och lärare kunnat få undervisning enskilt eller i liten grupp och att de får hjälp att strukturera studierna i överblickbara delar. En elev uttrycker att "nu är det världens bästa rektor och det funkar svinbra nu. Nu är det vettigt folk, så jag får den hjälp jag behöver."

Av intervjuer med rektor, lärare och elevhälsa framträder en enhetlig bild av hur skolan uppmärksammar elevers behov av stödåtgärder. Varje vecka tas uppmärksammade elever upp på elevhälsoteamets möten och beslut om åtgärder fattas. Specialpedagogen gör pedagogiska kartläggningar av elevens behov som ligger till grund för de åtgärder som beslutas om i elevens åtgärdsprogram.

Samtidigt framkommer i intervjuer med rektor, lärare och mentorer att de åtgärder som vidtas, för att eleverna ska komma till skolan och få förutsättningar att nå en examen, endast lyckas till viss del. En hel del svårigheter kvarstår för flera elever och rektorn uppger att det inte alltid är lätt att veta vad skolan ska göra för att hjälpa eleven. Specialpedagogen, som bland annat gör pedagogiska kartläggningar och skriver åtgärdsprogram tillsammans med mentorerna, uppger att hon tycker det är svårt att veta vad skolan ska göra när eleverna har hög frånvaro och deras behov inte främst handlar om inlärningsproblem. Det framgår också av de åtgärdsprogram som Skolinspektionen tagit del av för eleverna i urvalet. I kartläggningarna för två av eleverna framkommer grundläggande behov men som inte tas upp i åtgärdsprogrammet och därför heller inte resulterar i särskilda åtgärder som följs upp. Enligt specialpedagogen efterlyser hon ett närmare samarbete med elevhälsans olika kompetenser i de fall elevens behov bottnar i annat än inlärningsproblem.

Flera av eleverna i urvalet beskrivs av lärare och mentorer som "mycket duktiga" med stora möjligheter att nå en yrkesexamen. Det gemensamma problemet för eleverna är hög frånvaro som, trots att den blivit bättre för några av eleverna, utgör en oro för mentorer och lärare. Lärare uttrycker att "problemet var att få hit X." "När han väl kommer hit kommer han igång /../ lite orolig för honom ändå, /../det är svårt att få hit honom."

Specialpedagogen uppger att hon frågar eleven om varför eleven är frånvarande men menar att hon saknar kompetens att utreda saken djupare. Kuratorn uppger i intervjun att elever ofta berättar för henne om orsaken till att de inte kommer till skolan och att hon i de fall det gäller psykisk ohälsa slussar eleven vidare till vuxenpsykiatri. Dock framgår av intervjuer med elevhälsan att kuratorn och hennes kollegor inom elevhälsan har mycket liten kännedom om behovet för eleverna i urvalet, då de endast utgjort en samlad elevhälsa innevarande termin. Det är först nu som de har större möjligheter till kommunikation och samverkan kring eleverna, menar de.

Vidare framkommer att elever har problem med att läsa vissa ämnen som de saknar betyg i, exempelvis historia och idrott och hälsa. Eleverna vägrar och lärare och mentorer har ingen kunskap om varför. På samma sätt har flera elever problem med att lämna in studieuppgifter till lärarna. Varför detta problem uppstår framgår inte av den kartläggning som görs och har enligt uppgift från rektorn och lärarna inte utretts.

Utformning och genomförande av stödinsatser

De elever som Skolinspektionen intervjuat har haft hög frånvaro under sin tid på skolan. För flera av dem har frånvaron minskat. Av studieplanerna framgår att eleverna i urvalet har F i flera ämnen (två till fem ämnen), framför allt i gymnasiegemensamma ämnen, men i något fall även yrkesämnen. Tre av eleverna i urvalet har åtgärdsprogram.

Granskningen visar att eleverna i urvalet får stöd av specialpedagogen och av lärarna med insatser av olika slag. Flera av eleverna i urvalet behöver enligt mentorer, lärare och rektorn hjälp med organisation och struktur, att komma igång med uppgifter och att avsluta dem men också att få bekräftelse och beröm.

Av intervjuer med eleverna framkommer att de tycker att det största ansvaret för att de ska klara studierna ligger på dem själva, men att de tycker att de får bra stöd av skolan. Det framgår tydligt i elevintervjuerna att specialpedagogen och lärare i några fall haft en helt avgörande betydelse för att eleven inte ska avbryta sina studier. I elevernas berättelser framkommer vuxna som är lyhörda och engagerade och som gör det där lilla extra för att nå fram till och stötta eleven. I ett fall gav mentorn eleven förtroende att vara ute och informera om programmet och skolan. Enligt rektorn har det faktum att hon var efterfrågad haft betydelse för elevens motivation och självförtroende. Flera av eleverna berättar att de kanske inte alltid tror på sig själva men att de får mycket stöd i skolan vilket har stor betydelse för dem.

Enligt vad som framkommer i intervjuerna med eleverna i urvalet, specialpedagogen och lärarna, görs olika försök till anpassning av undervisningen för att underlätta för eleven. Exempelvis läser flera elever ett ämne i taget, de får tydliga instruktioner, i något fall används ett anpassat webbaserat material och undervisningen följer en tydlig struktur där eleverna kan se att de gör framsteg. Eleverna berättar också att lärarna och specialpedagogen är duktiga på att förklara så att de förstår. De får enskild undervisning av lärare eller specialpedagog eller undervisning i liten grupp i de fall eleven har behov av det.

I många intervjuer med lärare och elever framkommer att eleverna ska lämna in arbetsuppgifter så att lärarna kan bedöma deras kunskaper. För flera av eleverna i urvalet är detta en svårighet. Eleverna lämnar inte in uppgifterna eller förhalar inlämningen på olika sätt. "Lärarna är på mig hela tiden. Jag har gjort uppgifterna men är dålig på att skicka in dem." "Jag är ganska dålig på att lämna in uppgifter. De är på mig varje vecka." En elev uppger att han har flera mappar med arbetsuppgifter som han är klar med hemma men som han inte lämnat in. Lärarna och specialpedagogen uppger att de påminner och lirkar för att dessa arbetsuppgifter ska komma in från eleverna. Samtidigt framkommer att arbetssättet med inlämningsuppgifter, som också kan sägas vara en form av summativ bedömning³, inte egentligen ifrågasätts för eleverna i urvalet, trots att det inte fungerar särskilt bra. En lärare säger att "elever kan gå på resurstiden om de behöver hjälp av lärare, ofta med uppgifter de inte lämnat in". På frågan om vilka strategier lärarna har för att eleven ska få ett betyg i naturkunskap svarar läraren "att hon ska lämna in uppgifter." I yrkesämnena framkommer att lärarna använder sig av både formativ⁴ och summativ bedömning men att formativa arbetssätt i liten utsträckning förekommer inom de gymnasiegemensamma ämnena för eleverna i urvalet. Skolinspektionen bedömer att lärarna i högre utsträckning behöver anpassa stödinsatser efter elevernas behov så att stödinsatserna blir så effektiva som möjligt.

Som framgått tidigare är behoven för eleverna i urvalet inte alltid förknippade med inlärningsproblem. Behoven kan vara av det slag som exempelvis kräver stöd av en kurator, psykolog eller studie- och yrkesvägledare. Dock framgår att eleverna i urvalet har mycket liten kontakt med såväl studie- och yrkesvägledare som kurator. För flera elever utgör kurator och psykolog något som de inte vill befatta sig med vilket också bekräftas av kuratorn som säger att många elever inte vill att andra ska se att de har kontakt med henne. Av intervjuer

³ Summativ bedömning kan sägas vara ett arbetssätt som syftar till att ta reda på vad eleven lärt sig.

⁴ Formativ bedömning kan sägas vara ett arbetssätt som syftar till att stärka elevens lärande

med elevhälsan framkommer att ambitionerna finns att arbeta förebyggande och också ha en närmare kontakt med eleverna, men att de ännu inte hunnit etablera sådana rutiner. Skolinspektionen bedömer att elevhälsan, särskilt kurator och studie- och yrkesvägledare, i högre utsträckning behöver bli synliga i skolan, exempelvis vara ute i klasserna, för att på så sätt utgöra en naturlig del av elevernas skolvardag på samma sätt som övriga vuxna på skolan. Detta för att förbättra stödet för eleverna i urvalet och motverka studieavbrott.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Luleå Praktiska gymnasium behöver utveckla sitt arbete med att kartlägga, utreda, utforma och genomföra stödinsatser för eleverna i urvalet. De åtgärder som görs för eleverna i urvalet fungerar till viss del, men utgår från en begränsad utredning av elevernas behov, vilket gör att risken för studieavbrott kvarstår för flera elever i urvalet. Kartläggning och utredning behöver således både fördjupas och breddas. Det innebär exempelvis att utredningen av elevernas behov behöver förändras så att det blir tydligare vilka svårigheter eleven har och därmed vilka behov som skolan behöver tillgodose. Vidare behöver stödet för eleverna i urvalet utvecklas till att i högre utsträckning utgå från elevernas behov, exempelvis genom mer formativa arbetssätt. Slutligen behöver elevhälsan ges förutsättningar att arbeta mer förebyggande i syfte att minska elevers studieavbrott.

Samverkar berörda aktörer inom skolan kring eleven så att stödet genomförs så effektivt som möjligt?

Här granskas att elevens behov av stöd är utgångspunkt för att skolans olika aktörer (mentor, lärare i såväl yrkes- som gymnasiegemensamma ämnen, SYV och EHT) arbetar gemensamt för att definiera och formulera vilket stöd eleven behöver för att kunna nå målen.

Granskningen visar att det finns nära samverkan mellan mentor, lärare och specialpedagogen när det gäller att stödja eleverna i urvalet. Lärarna, mentorerna och specialpedagogen uppger att de ständigt pratar med varandra om eleverna, vilket underlättas av att det är en liten skola. För några fungerar specialpedagogen som "spindel i nätet". "X tar reda på saker från studie- och yrkesvägledaren eller andra lärare. Fantastiskt att E finns, uppskattar det verkligen."

I intervjuer med lärare och mentor framkommer att de känner väl till eleverna i urvalet och deras behov. Även rektorn har god kunskap om dessa elever. Dock framkommer att elevhälsan, med undantag för specialpedagogen, inte har samma kunskap. De har inte varit i kontakt med eleverna i urvalet med något enstaka undantag. Anledningen menar de är att de är nya på skolan och

ännu inte hunnit etablera rutiner där de kan arbeta förebyggande tillsammans med lärarna i syfte att stödja elevernas utbildning. Lärarna och mentorerna uppger att de känner till elevhälsan och att de också fått stöd av dem då de sökt deras hjälp i enskilda elevärenden. Enligt Skolinspektionens bedömning behöver dock elevhälsans kompetenser i högre utsträckning bli en för eleverna naturlig del av skolverksamheten. Elevhälsan skulle därmed få bättre möjligheter att bli en aktivare del av det stödjande nätverk av vuxna på skolan, som omger eleverna i urvalet.

Av intervjuerna framgår att lärarna samtalar om eleverna i urvalet och deras behov, men att denna samverkan sällan omfattar pedagogiska och metodiska frågor. Flera lärare uppger att eleverna i urvalet har kommit långt i sin kunskapsutveckling i yrkesämnena och har goda förutsättningar att nå kunskapskraven. Samtidigt framkommer att eleverna ibland har stora svårigheter att nå kunskapskraven i de gymnasiegemensamma ämnena. Elevernas kunskaper och intresse för yrkesområdet används enligt lärarna i mycket liten utsträckning för att motivera eleverna och bidra till att göra stödet mer effektivt. I något fall uppger läraren i engelska att eleven ska få jämföra en text med en manual inom sitt yrkesområde och att det är ett sätt för henne att använda elevens intresse och motivation för att nå kunskapskraven. Men av intervjuerna med lärarna framgår att denna typ av samverkan mellan lärare i yrkesämnen och gymnasiegemensamma ämnen är ovanlig. Såväl rektorn som lärarna uppger att de behöver bli bättre på att samverka, till exempel genom att arbeta gemensamt kring olika teman. "Vi behöver bli bättre på att samverka /../ karaktärsämnena kan stötta kärnämnen, visa att eleverna har behov av även dessa ämnen". De menar också att de kan stödja varandra i att få eleverna att förstå att de behöver såväl teoretiska ämnen som yrkesämnena. "Ni måste vara duktiga mekaniker, men även engelska och matte är viktiga. Om yrkesläraren säger det till dem så förstår de." Enligt Skolinspektionens bedömning behöver lärarna samverka även när det gäller pedagogiska och metodiska frågor i syfte att skapa en helhet för eleven och för att stödet för eleverna i urvalet ska bli så effektivt som möjligt. Rektorn uppger att de har påbörjat pedagogiska diskussioner som de kommer att utveckla och fördjupa under nästa termin.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Luleå Praktiska gymnasium behöver utveckla samverkan mellan lärare, mentorer och elevhälsans olika kompetenser. Lärarna i yrkesämnena och gymnasiegemensamma ämnen behöver i högre grad samverka kring planering och genomförande av undervisningen, i syfte att skapa en helhet för eleverna och bidra till att stödet blir så effektivt som möjligt.

Metod och material

Under hösten 2014 och våren 2015 granskar Skolinspektionen skolornas arbete att förebygga studieavbrott vid 31 skolor i landet. Av dessa skolor har 8 kommunala huvudmän och 23 fristående huvudmän granskats.

Granskningens utgångspunkt har varit djupintervjuer med ca fem elever per skola som vid tidpunkten för granskningen var inskrivna på yrkesprogram. Urvalet av elever har baserat på en riskvärdering av elevens stödbehov, där elever med störst stödbehov valts ut för granskningen. Valet av elever har utgått från risksignaler från betygskatalog tillsammans med omfattande frånvaro. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av de utvalda elevernas individuella studieplaner, eventuella åtgärdsprogram och en sammanställning av skolans dokumenterade systematiska kvalitetsarbete.

Vid besöket har de utvalda eleverna intervjuats enskilt. Även de utvalda elevernas mentorer har intervjuats enskilt. Dessutom har lärare, rektorn och representanter för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen intervjuats. Besöket har avslutats med en muntlig återkoppling till rektorn om de preliminära resultaten av granskningen. Rektorn har tagit del av och getts möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.